

Hvad er vinklen?

En kortlægning og diskussion af vinkelbegrebets flertydighed i danske journalistiske lærebøger

CHRISTINA PONTOPPIDAN

Syddansk Universitet

Abstract

Blandt journalister er der en erkendelse af, at fagtermen 'vinkel' er præget af flertydighed. Flertydigheden udfordrer den, der skal tilægge sig den journalistiske fagterminologi – og dermed faglighed. Forfatteren kortlægger vinkelbegrebets betydninger ved at nærlæse passager, hvor begrebet optræder, i 30 nyere danske lærebøger i journalistik. Hun finder fire forskellige definitioner: Vinkel i betydningen fokus, synsvinkel, påstand og budskab. Forfatteren klarlægger definitionernes forskellige forståelsesrammer og viser, hvordan de hver især indfanger centrale journalistfaglige kompetencer i det praktiske arbejde med at vinkle en historie. Det leder til påstanden om, at det er mere produktivt at fastholde begrebets flertydighed end at begrænse den. Med afsæt i Wittgensteins sprogspilsteori argumenteres for, at de eksisterende definitioner hver for sig giver et brugbart svar på, hvad en vinkel er, og tilsammen indfanger den alsidighed af aktiviteter og refleksioner, der indgår i en systematisk journalistisk vinklingspraksis. Det omsættes til en ny, mere rummelig definition på vinkelbegrebet.

KEYWORDS

vinkel, fagterm, flertydighed, journalistiske lærebøger, fokus, synsvinkel, påstand, budskab, sprogspil

Indledning: Vinklen – journalistisk nøglebegreb, uklar fagterm

Hvad er vinklen? Fra de allerførste dage på journaliststudiet konfronteres den studerende med det spørgsmål, der er en integreret del af den erfarne journalists praktiske arbejde med at afgøre nyhedsværdien af aktuelle begivenheder og bearbejde dem til sammenhængende journalistiske historier. I fagets lærebøger læser den studerende, at vinklen er “journalistens allervigtigste arbejdsredskab”, at vinkling er “selve kernen i det journalistiske håndværk” og “udslagsgivende i al journalistik” (Bjerre & Hvid, 2015, s. 47; Frederiksen, 2012, s. 130; Larsen & Frederiksen, 2014, s. 230). Det vil med andre ord hurtigt stå klart for den journaliststuderende, at evnen til at vinkle en journalistisk historie er en central journalistisk kompetence.

Er det klart, at vinklen er definerende for det journalistiske håndværk, er det til gengæld mindre klart, hvordan begrebet skal defineres. Meilby (1996, s. 110) konstaterer i første udgave af lærebogsklassikeren *Journalistikkens grundtrin*: “Begrebet vinkling er ikke krystalkart”. Den opfattelse bekræftes efterfølgende af Hvid i lærebogen *Skriv!* (2008, s. 98), der pointerer, at “Skribenter – især journalister – taler ofte om tekstens vinkel, men spørger man dem om hvad en vinkel er, får man normalt meget tøvende og upræcise svar”, og af Schmidt, der i sit opslag om ‘vinkel’ i *Medie- og Kommunikationsleksikon* (2013) konstaterer, at ”begrebet har været brugt uden større stringens, og der er desuden sket en glidende ændring af begrebet.” Der er altså en erkendelse af, at det journalistiske vinkelbegreb har været under forvandling og stadig er til forhandling.

Vinkelbegrebets uklarhed er symptomatisk for den journalistiske begrebsbrug mere generelt. Kramhøft (2000, s. 29) konstaterer, at “Journalistikken har dårligt nok et entydigt fælles begrebsapparat at støtte sig til.” Den manglende entydighed i begrebsbrugen kan ses i sammenhæng med den tavse viden, som flere danske forskere har påvist præger journalistfaget (Gravengaard, 2010; Gravengaard & Rimestad, 2016; Jensen, 2013; Schultz, 2007). En indforstået brug af fagets begreber kan imidlertid tænkes at påvirke pædagogikken og den faglige socialisering negativt ud fra en betragtning om, at “Fagtermer og begreber hjælper med at lukke feltet op og invitere den lærende ind” (Jørgensen & Rienecker, 2019, s. 129). Ifølge Gravengaard og Rimestad (2015, s. 119) indebærer den professionelle journalistiske socialisering “at tænke med og inden for de begreber, kollegerne anvender, og at tale på bestemte måder.” Men hvordan tænker og taler man klart om vinkling, hvis det er uklart, hvad begrebet vinkel dækker over? Gravengaard og Rimestad (2015, s. 124) observerer således, hvordan de erfarne journalisters indforståede brug af historiebegrebet gør det “svært for journalistpraktikanter at få

ordentlig greb om at forstå, hvad en god historie egentlig er.” For at et fagligt nøglebegreb faktisk kan fungere som nøgle til faget, må man forstå, hvad begrebet betyder, og hvordan det bruges.

De senere år har der været flere bestræbelser i dansk journalistikforskning på at afklare betydningen af journalistiske begreber og udtryk. Det gælder fx “fairness”, “en god historie”, “public service”, “journalistiske forklaringer”, “objektivitet” og “nyhedsværdier” (Jønch-Clausen & Lyngbye, 2007; Gravengaard, 2010; Mouritsen, 2006; Svith, 2010; Wien, 2005; Willig, 2011). Begrebsafklaringen muliggør en reflekteret praksis, hvor journalister forholder sig bevidst til deres “retoriske praksis” (Gravengaard, 2010, s. 22) – og kan dermed bidrage til den pædagogiske og akademiske udvikling af det danske journalistfag.

Fagtermen ‘vinkel’ har ikke påkaldt sig samme opmærksomhed i dansk journalistikforskning. Begrebet har ganske vist været opslagsord i *Medie- og Kommunikationsleksikon* siden 2013, men der har ikke været et samlet forsøg på at skabe overblik over begrebets betydninger i en dansk kontekst. Denne teoretiske underbelysning sammenholdt med begrebets centrale status og erkendte uklarhed begrunder en mere systematisk begrebsafklaring.

Artiklen her bidrager til afklaringen ved at kortlægge vinkelbegrebets brug og betydninger i danske journalistiske lærebøger. Kortlægningen viser, at begrebet defineres på fire forskellige måder – som henholdsvis *fokus*, *synsvinkel*, *påstand* og *budskab*. Flertydigheden forstærkes af, at det forekommer vanskeligt for den enkelte lærebogsforfatter at fastholde begrebet i én af de fire betydninger. Dermed tegnes et billede af en flydende fagterm, hvis betydning forskyder sig alt afhængig af, *hvilken* lærebog man slår op i, og *hvor* i lærebogen man slår op. Kortlægningen af vinkelbegrebets betydninger er som udgangspunkt deskriptiv, men den rejser et spørgsmål af mere normativ karakter: Hvordan skal man som fagfælleskab forholde sig til den kortlagte flertydighed? Skal man forsøge at begrænse begrebets flertydighed, eller omvendt omfavne den? Det spørgsmål adresseres i artiklens diskuterende del, der munder ud i en præskriptivt anvisende definition på vinkelbegrebet.

Kortlægning af vinkelbegrebets betydninger i 30 nyere danske journalistiske lærebøger

Begrebsanalysen følger sig til rækken af studier, der bruger lærebogen som indgang til at kortlægge journalistfaglige tendenser (se fx Brennen, 2000; Isager, 2015; Jensen, 2013; Mari, 2015 og 2014; Parks, 2019a og 2019b; Steensen, 2011; Steiner, 1992; Sumpter, 2009). Styrken ved lære-bogen som analyseobjekt er, at den afspejler fagets

institutionaliserede viden. Som pædagogisk indføring i såvel praktiske journalistiske arbejdsprocesser som refleksioner over professionens identitet, roller og normer tjener lærebogen på en gang som refleksion af og socialisering ind i den journalistiske faglighed: “As sources of authority, they highlighted what was the professional state-of-the-art for their era, and have actively molded new generations of professionals” (Mari, 2015, s. 687-688). Dertil kommer, at der knytter sig en genremæssig forventning til lærebogen om, at forfatteren forholder sig reflekteret til fagets begreber: “Da lærebogen netop er en indføring i et felt, skal fagtermerne typisk defineres, afgrænses og introduceres – og måske diskuteres i forhold til andre(s) definitioner, afgrænsninger.” (Jørgensen & Rienecker, 2019, s. 129). Den journalistiske lærebog kan altså give et autoritativt indblik i etablerede journalistiske forståelser og diskussioner af vinkelbegrebets betydning.

Kortlægningen af vinkelbegrebets betydning er foretaget i nyere danske journalistiske lærebøger. Valget af ‘nyere’ lærebøger er begrundet i Schmidts (2013) konstatering af, at “(d)en skriftlige definition af begrebet er af nyere dato”. “Af nyere dato” er i denne sammenhæng fortolket som bøger udkommet eller genoptrykt i perioden 2000 til 2021. En enkelt titel, *Journalistikkens grundtrin*, der over årene er udgivet i forskellige udgaver af forskellige forfattere, er inkluderet i fire forskellige udgaver. Fokus på ‘danske’ lærebøger er begrundet i ønsket om at indfange begrebets særligt danske betydninger, hvilket betyder, at oversatte bøger er fravalgt. En ‘journalistisk lærebog’ er i denne sammenhæng operationelt defineret som *en grundlæggende og sammenhængende indføring i journalistik, der tager sigte på tilegnelsen af journalistiske færdigheder*. Med ‘grundlæggende indføring’ sigtes til bøger, der er målrettet en fagligt uindviet, for hvem den journalistiske forståelse af begrebet vinkel endnu ikke kan forudsættes fuldt ud bekendt. Det betyder, at forskningsbaserede lærebøger, der har et mere analyserende, diskuterende eller debatterende sigte, ikke er indlemmet i korpus. Med ‘sammenhængende indføring’ sigtes til bøger, der er skrevet af en enkelt eller få forfattere i fællesskab, hvilket betyder, at antologier er fravalgt. ‘Tilegnelsen af journalistiske færdigheder’ er begrundet i et ønske om at indsnævre fokus til de betydninger, der relaterer sig til vinklen som et praktisk journalistisk arbejdsredskab. Lærebogsforfatterenes faglige autoritet kan enten ligge i, at de har institutionel tilknytning til en journalistisk uddannelse, eller at de skriver med erfaringens vægt, som fx journalisterne Kurt Strand og Nils Thorsen, der er, hvad Gravengaard og Rimestad (2015, s. 62) omtaler som, “*professionelle veteraner*”.

I alt 30 lærebøger er inkluderet i korpus. Bøgerne er fremfundet ved hjælp af kædesøgning – dels med afsæt i et forhåndskendskab

til journalistiske lærebøger, dels med afsæt i søgning i lærebogsforlagernes kataloger over journalistiske udgivelser. Listen med lærebøger er efterfølgende blevet gennemgået og suppleret af undervisere i journalistiske håndværksfag ved de tre danske journalistuddannelser. De fremfundne lærebøger dækker forskellige *modaliteter* (lyd, billede, tekst), *medier* (net, print, tv, podcast), *genrer* (nyhedsjournalistik, portræt, fortællende journalistik), *metoder* (interviewteknik, skriveproces, research) og *tilgange* til det journalistiske håndværk (etik, konstruktiv journalistik). Se bilag for en oversigt over de analyserede lærebøger.

Kortlægningen af vinkelbegrebets betydninger er baseret på nærlæsning af alle afsnit, hvor begrebet optræder. For at indfange alle forekomster af begrebet er søgt på **vink**. Derved indfanges begrebets substantiviske former (*vinkel* og afledningen *vinkling*), verbale former (*vinkle*, *vinkl*, *vinkler*, *vinklet*, *vinklede* og *vinkles*), adjektiviske former (*vinklet* og *vinklede*), såvel som ordsammensætninger som fx *'synsvinkel'*, *'skarpvinkel'*, *'indfaldsvinkel'*, *'arbejdsvinkel'*, *'vinkelark'*, *'vinkelsætning'* og *'vinkelbudskab'*. Jeg har foretaget to gennemlæsninger af materialet. Første nærlæsning var eksplorativ med det formål at opnå fortrolighed med datamaterialet og få et indledende indtryk af variationen i de journalistiske lærebogsforfatters forståelse af begrebet og indfange overordnede tendenser i sprogbugen. I anden gennemlæsning indsnævrede jeg fokus til passager, hvor lærebogsforfatterne definerer begrebets betydning som generel journalistisk fagterm.

I det følgende præsenterer jeg de væsentligste resultater af de to gennemlæsninger med fokus på at indkredse og illustrere begrebets flertydighed. Først udpeger jeg nogle mere generelle tendenser i brugen af begrebet *vinkel*, som første gennemlæsning afslørede; dernæst præsenterer jeg de fire begrebsdefinitioner, som anden gennemlæsning afslørede.

Ikke-journalistfaglig brug af vinkelbegrebet og journalistfaglige særbetydninger

Den første eksplorative nærlæsning afslørede to tendenser i lærebogsforfatternes brug af vinkelbegrebet, som kan siges at bidrage til fagtermens flertydighed. Det gælder dels *ikke-journalistfaglig brug* af begrebet, dels *journalistfaglige særbetydninger*.

Den ikke-journalistfaglige brug af begrebet omfatter passager, hvor begrebet benyttes i betydninger, der ikke beskriver det journalistiske håndværk eller er reserveret journalistfaglig sprogbrug. Denne brug af begrebet kan illustreres med passager som: "Man kan anskue uddannelsen af journalister fra mange forskellige vinkler,

herunder hvor uddannelsen foregår.” Og: “En dag flytter man så om på møbler og billeder, og ens stue forandrer sig. Man ser den med nye øjne, fra nye vinkler.” (Gravengaard & Rimestad, 2015, s. 20; Tverskov & Tverskov, 2004, s. 15). Her bliver ordet brugt i løsere lægmandsbetydning. Også dette mere filosofisk tonede udsagn illustrerer den ikke-journalistfaglige brug af begrebet: “Sandheden kan være uoverskuelig. Og der kan anlægges forskellige vinkler på den.” (Bjerg, 2009, s. 91). Denne brug af vinkelbegrebet knytter sig ikke til bearbejdningen af en journalistisk historie, men udtrykker en almen erkendelsesteoretisk pointe. Her nærmer vinkelbegrebets betydning sig betydningen af begrebet *framing* – et begreb, journalistikken deler med en række andre humanistiske og samfundsvidenskabelige fag, og som i lighed med vinkelbegrebet “ofte defineres på en lemfældig måde, hvor meget overlades til læserens og forskerens udtalte forståelse.” (Entman, 2015, s. 116). I denne brug af begrebet vinkel synes der at være en afsmitning fra den forskningsbaserede tilgang til journalistikken, hvor der kan ses en tendens til at sætte lighedstegn mellem begreberne ‘vinkel’ og ‘framing’ (se fx Slothuus, 2010). Der kan altså i lærebøgernes brug af vinkelbegrebet spores en sproglig afsmitning fra såvel hverdags sproget som fra en mere akademisk forståelse af begrebet.

Vinkelbegrebets flertydighed er imidlertid ikke udelukkende et resultat af sproglig afsmitning udefra – den kommer også indefra. Den eksplorative læsning afslørede, at begrebet bruges i journalistfaglige særbetydninger relateret til fotojournalistik og fortællende journalistik. Foto-tekniske særbetydninger afspejler sig i ordsammensætninger som “vidvinkel”, “vinkelret”, “kameravinkler” og “billedvinkel” (se fx Frederiksen, 2012; Munk, 2018), og i et udsagn som: “LCD-skærmen lægger nærmest op til, at kameraet skal væk fra kroppen og ud i vinkler” (Frederiksen, 2012, s. 209). Her forstås begrebet i snæver fysisk forstand som et kameras indstilling eller placering. Fortælle tekniske særbetydninger af begrebet optræder i ordsmensætningen “fortælle vinkel” (Schmidt & Mørk, 2021, s. 189) og i en særlig litterært inspireret betydning af ordet “synsvinkel”. Kinch-Jensen (2001, s. 99) og Poulsen (2013, s. 38) skelner således begge eksplicit mellem vinkel og synsvinkel, hvor ‘vinkel’ er det generelle journalistiske begreb, mens ‘synsvinkel’ har en snævrere fortælle teknisk betydning. Kinch-Jensen indkredser forskellen således: “Vinklen er først og fremmest svaret på spørgsmålet ‘hvilken historie?’ – synsvinklen først og fremmest svaret på spørgsmålet ‘hvem fortæller?’.”

Fælles for de foto- og fortælle tekniske særbetydninger af vinkelbegrebet er, at de dækker formidlingsmæssige greb i den journalistiske historie, ikke hele den journalistiske historie. Grebene skal nok hver for sig understøtte historiens vinkel, men de er ikke

identiske med den. Det betyder, at det i modsætning til det journalistiske credo om én historie, én vinkel, er muligt – og ofte også tilrådeligt – at skifte kameravinkel, fortællevinkel og synsvinkel inden for samme historie for at skabe en levende fremstilling. “Én vinkel, flere synsvinkler” lyder en opskrift på fortælle-mæssig variation fx hos Kinch-Jensen (2001, s. 103). Muligheden for at have flere fortælle- og synsvinkler bekræftes i *Journalistikkens grundtrin*: “Fra afsnit til afsnit kan fortællevinkel og -form skifte.” (Schmidt, 2011, s. 185; Schmidt & Mørk, 2021, s. 189). Og i *Interview for journalister* lyder det: “De fleste historier indeholder som udgangspunkt mange synsvinkler og ofte også mange muligheder for spring i tid og sted.” (Strand, 2016, s. 60). Vinkelbegrebets journalistfaglige sær betydninger er altså nok særlige for journalistikken, men da de er relateret til særlige dele af det journalistiske håndværk, får begrebet en særligt snæver betydning. Som det vil fremgå i næste del af analysen, er der eksempler på, at forfattere, der ikke har en specifikt fortællende tilgang til journalistik, forstår ordet ‘synsvinkel’ i en mere generel journalistisk betydning.

Kortlægningen viser altså i første omgang, at de danske lærebogsforfattere nogle steder bruger vinkelbegrebet i en bredere ikke-journalistfaglig betydning, mens de andre steder bruger begrebet til at beskrive særlige dele af det journalistiske håndværk. Her stopper begrebets flertydighed imidlertid ikke. Det primære mål har været at kortlægge lærebøgernes forskellige definitioner af vinkelbegrebet som en generel journalistisk fagterm. Her afslører nærlæsningen, at lærebogsforfatterne fastsætter begrebets betydning på fire forskellige måder – nemlig som fokus, synsvinkel, påstand og budskab. Figur 1 giver et indledende overblik over de forskellige spor i vinkelbegrebets flertydighed, som nærlæsningen har afsløret:

Figur 1: Kortlægning af vinkelbegrebets flertydige brug og betydninger i 30 nyere danske journalistiske lærebøger. Det sorte spor markerer artiklens primære fokus.

Resten af artiklen fokuserer på de fire definitioner af begrebet vinkel som generel journalistisk fagterm.

Fire definitioner af vinkelbegrebets betydning som generel journalistisk fagterm

Når lærebogsforfatterne indkredser betydningen af begrebet vinkel som generel journalistisk fagterm, sker det mere eller mindre eksplicit, ligesom definitionen kan gælde de substantiviske former vinkel eller vinkling eller verbet at vinkle.¹ 'Definition' skal derfor i denne sammenhæng forstås bredt som alle passager, hvor lærebogsforfatterne metakommunikativt forklarer, afgrænser eller på anden måde fastsætter den journalistiske forståelse en vinkel, vinkling eller det at vinkle.

I det følgende præsenterer jeg de fire definitioner og deres repræsentation i de analyserede lærebøger. Jeg viser, hvordan de fire definitioner trækker på forskellige forståelsesrammer, der betoner forskellige journalistfaglige kompetencer i det praktiske arbejde med at vinkle en historie. Jeg knytter definitionerne til normer for god journalistik, og giver eksempler på, hvordan definitionerne afspejler sig i den journalistiske sprogbrug.

Vinkel i betydningen fokus: Det udsnit af emnet, journalisten dækker med sin historie

Vinkel i betydningen fokus finder vi tydeligst i to lærebøger forfattet af Bjerg. I *Den gode journalist* (2009, s. 100) hedder det: "At vinkle er at tage et udsnit af den relevante virkelighed og fokusere på den, vel vidende at man kunne have taget andre." Og i *Som man spørger* (2015, s. 63) lyder det helt enkelt: "Fokus betyder det samme som vinkel." Tverskov og Tverskov (2004, s. 151) abonnerer ligeledes på denne forståelse i *Sådan gør journalister*, når de i bogens afsluttende liste med "journalistiske fagudtryk" forklarer ordet "vinkle" således: "Når journalisten træffer et valg hvor han eller hun fokuserer på bestemte informationer og pointer. Der kan f.eks. være tale om et bestemt aspekt ved en begivenhed, en interessant person eller fokus på den lokale eller nationale betydning." Også Meilbys udgave af *Journalistikkens grundtrin* kan placeres i denne betydningskategori, om end han ikke bruger ordet "fokus" i sin definition: "Vinkling er afgrænsning af historien til et overkommeligt udsnit af emnets virkelighed." (1996, s. 112, se også s. 110 og 269). Endelig gengiver Hvid (2008, s. 98) – om end fra et kritisk ståsted – denne forståelse som et af de svar, man typisk får fra journalister, når man spørger dem, hvad en vinkel er.

Fokusdefinitionen betoner, at bearbejdningen af enhver journalistisk historie indebærer *afgrænsning*. En vinklet historie repræsenterer "et udsnit", som det hedder i to af de citerede definitioner. Det faglige mål med afgrænsningen er at gøre det valgte udsnit af emnet "overkommeligt", som det hedder i Meilbys definition. Dette krav om overkommelighed kan både knyttes til journalisten, der rent praktisk skal kunne overkomme at producere historien inden for rammerne af den tildelte plads og tid, og til modtageren, der kognitivt skal kunne overkomme mængden af informationer. Vinkel i betydningen fokus indfanger dermed centrale formidlingsmæssige kompetencer i at sortere informationer fra og kompleksitetsreducere: Jo snævrere fokus, desto nemmere at formidle og forstå. "Journalistik er forenkling", som Bjerg tilbagevendende pointerer (2009, s. 97 og 104).

Denne forståelse af ordet vinkel kan kobles til *Den Danske Ordbogs* definition af begrebet vinkel som "geometrisk figur der dannes (og begrænses) af to rette linjer, vinklens ben, som udgår fra samme punkt". Vinklen inden for denne geometriske forståelsesramme er det, der befinder sig mellem to linjer, hvor det gælder, at jo mindre afstand, der er mellem de to linjer, desto spidsere er vinklen. I journalistisk sprogbrug afspejler den geometriske betydning sig i formuleringer som, at vinklen skal være "spids" eller "skarp" (May, 2020,

s. 116). Jo spidsere eller skarpere vinklen er, desto mere har journalisten formålet at vælge fra og afgrænse den journalistiske historie.

Med den journalistiske afgrænsning følger ifølge Bjerg et etisk ansvar. For hvis det at vinkle er ensbetydende med at fokusere på noget bestemt frem for noget andet, så følger der en faglig forpligtelse til at overveje, hvilket udsnit af emnet man vælger at placere i modtagerens opmærksomhedsfelt. En historie vinklet på stormens skader på huse og havne og kyststrækninger vil udelade informationer om, at blæsevejret sender billig, grøn strøm fra vindmøller ud i elnettet; en historie vinklet på regeringens indre modsætninger lader eksempler på regeringens funktionsdygtige samarbejde ude af syne. Den journalistiske dækning af et emne er aldrig dækkende, men repræsenterer altid blot en "partiel" sandhed (Bjerg, 2009, s. 100) – og det er den etiske journalist bevidst om og tager ansvar for. Vinkel i betydningen fokus indfanger altså en essentiel facet af den journalistiske faglighed – både når det kommer til arbejdet med at afgrænse historier og det professionelle ansvar, der følger med at fokusere på et udsnit af et emnes virkelighed frem for andre mulige udsnit.

Ifølge Hvid (2008, s. 98) er fokusforståelsen imidlertid et eksempel på et af de "upræcise og ubrugelige" svar, journalister giver på spørgsmålet om, hvad en vinkel er. Han indvender, at fokus kun præciserer "hvad teksten belyser – altså tekstens emne. Vinklen formulerer i stedet den sammenhæng eller det mønster som kommer til syne i synsfeltet." Problemet med fokusbetydningen er, at den alene fortæller, at journalisten skal vælge et udsnit af et emnes virkelighed, men at den ikke rummer nogen anvisning på, hvad journalisten skal gøre med dette udsnit. Det at afgrænse udgør altså nok en essentiel del af den journalistiske vinklingsaktivitet, men vinklen kan ikke reduceres til aktiviteten at afgrænse. Vinklen involverer også andre former for systematisk journalistisk bearbejdning – herunder valg af synsvinkel, som er den anden af de fire definitioner af vinkelbegrebet, der optræder i lærebøgerne.

Vinkel i betydningen synsvinkel: Det perspektiv, journalisten ser sin historie fra

Schmidt og Mørk indkredser vinkel i betydningen synsvinkel som den historisk udbredte: "Tidligere var det almindeligt at bruge begrebet som *journalistens valg af synsvinkel*, det vil sige, gennem hvis øjne journalisten valgte at se historien, fx direktørens, lønmodtagerens eller forbrugerens." (2021, s. 70; cf. Schmidt, 2011, s. 81). Synsvinkelbetydningen kan altså ses som et tidligt betydningshistorisk lag i vinkelbegrebets journalistiske udviklingshistorie. Det bekræftes af, at der i et af de ældre værker i korpus – Kramhøfts *Journalistik med omtanke* fra 2000 – er spor af denne forståelse: "hvilken vinkel på historien, der er mest egnet, dvs. bl.a. hvilket subjekt det er mest

interessant at se historien ud fra” (s. 97). Hvid (2008, s. 98) gengiver denne forståelse som det andet udbredte, men “ubrøgelige og upræcise” svar, journalister giver, når man spørger dem, hvad en vinkel er. Når det giver mening at forfølge synsvinkel som et bud på, hvad der definerer vinkel som generel journalistisk fagterm, er det altså fordi, vi kan tage de tre forfatteres udsagn som udtryk for, at denne forståelse har været og stadig til en vis grad er udbredt blandt journalister.

Hvor fokusforståelsen indkredser journalistens valg af, *hvad og hvor meget* der skal dækkes i historien, der indkredser synsvinkelforståelsen journalistens valg af, *hvorfra* historien skal dækkes. Man fokuserer *på*, men ser *fra*. Denne forståelse kan relateres til *Den Danske Ordbogs* to afledte betydninger af ordet vinkel som henholdsvis “(skæv) retning eller position hvorfra noget betragtes eller rammes” og ”måde hvorpå man forholder sig til eller belyser en sag, fx ved at fremhæve noget og lade noget andet træde i baggrunden.” Her er forståelsesrammen perspektivisk: Det fysiske eller mentale sted, man betragter sit emne fra, har betydning for, hvad man ser, og hvordan man forstår det, man ser. Det vil fx have afgørende betydning, om demonstrationen betragtes fra taget eller fra gaden, eller om den dækkes fra demonstranternes, moddemonstranternes, naboernes, politikernes eller politiets perspektiv.²

Synsvinkeldefinitionen betoner, at en journalistisk vinklet historie altid rummer en særlig forståelse eller fortolkningsramme – et subjektivt og interessebestemt syn på det udsnit af virkeligheden, journalisten dækker med sin historie. Synsvinklen er dermed typisk *nogens*. Det ser vi hos Thorsen (2008, s. 107), hvor synsvinklen dækker en interviewpersons syn på verden: “Jeg er – kan man sige – trådt så tæt på den interviewede, at jeg har overtaget hans synsvinkel på verden og derfor mistet journalistens.” Og hos Kramhøft (2000, s. 234), der synes at sætte lighedstegn mellem synsvinkler og kilder: “Her vælter vi os ikke alene i kilder (synsvinkler), men også i emner og journalistiske genrer.” Synsvinklen kan også mere overordnet være udtryk for en gruppes ideologiske orientering. Det ser vi hos Mogensen (2000, s. 160): “Sovjetisk journalistik så klart og åbent virkeligheden fra en marxistisk-leninistisk synsvinkel”, og hos Bjerg (2009, s. 56), der beskriver, hvordan Radioavisen ”i stort som småt lå under for den officielle amerikanske synsvinkel på Vietnamkrigen og blindt gengav den som sandheden.” Inden for rammerne af synsvinkeldefinitionen vil spørgsmålet ‘hvad er vinklen?’ derfor i mange tilfælde kunne erstattes med ‘*hvis* er vinklen?’.

Synsvinkelforståelsen aktualiserer dermed en central journalistisk norm om *upartiskhed*. Den journalistfaglige troværdighed ligger netop i at undgå bias og kildeafsmitning og tilstræbe neutralitet og balance i valget af kilder og perspektiv. Som det hedder i Bjerre

og Hvids *Forelsket i vinklen* (2015, s. 101): “Gør dig umage for at forstå, hvordan sagen må se ud fra andre synsvinkler.” Synsvinkelforståelsen kan tydeliggøre, at en væsentlig del af journalistens arbejde med at vinkle en historie består i at danne sig et overblik over mulige perspektiver på historiens emne for at kunne foretage et reflekteret valg af, hvilket perspektiv der skal prioriteres.

Synsvinkeldefinitionens relevans for det praktiske arbejde med at vinkle en historie afspejler sig i den journalistiske sprogbrug. Når journalister fx taler om at formidle historien fra den danske, lokale eller menneskelige vinkel, henviser de til et særligt perspektiv på historien – og bruger dermed ordet vinkel i betydningen synsvinkel. Selv Hvid, der som nævnt ovenfor er kritisk over for synsvinkelforståelsen, har i praksis selv svært ved at undgå denne brug af ordet. Det fremgår fx af denne passage hos Bjerre og Hvid (2015, s. 67), hvor vinkel og synsvinkel synes at blive brugt synonymt: “Vi har jo hele tiden adgang til vores egen synsvinkel [...] Mens det er knap så let at forstå, hvordan verden kan se ud set fra en helt anden vinkel.” Noget kunne altså tyde på, at det sproglige overlap mellem ordene ‘synsvinkel’ og ‘vinkel’ gør det fristende at bruge de to ord i flæng.

Synsvinkeldefinitionen rummer altså både vigtige faglige opmærksomhedspunkter i forhold til det praktiske arbejde med at vinkle en historie og afspejler sig i den journalistiske sprogbrug. Men hvad retfærdiggør så den udbredte enighed blandt lærebogsforfattere om, at vinkel (i dag) adskiller sig fra synsvinkel? Hvid (2008, s. 98) formulerer en kritik, der rammer både fokus og synsvinkel: “Fokus og synsvinkel fortæller hvad man ser på. Vinklen artikulerer hvad man opdager der hvor man ser.” Det at afgrænse et bestemt udsnit af virkeligheden, som man vælger at se fra en bestemt synsvinkel, adskiller sig altså fra at *artikulere* en bestemt vinkel. Hverken fokus eller synsvinkel fanger dermed det, som de to næste definitioner indfanger – nemlig journalistens sproglige formulering af den vinkel, der styrer researchen og formidlingen af historien.

Vinkel i betydningen påstand: Det journalisten dokumenterer med sin historie

Vinkel i betydningen påstand er den definition af vinkelbegrebet, der er mest udbredt i de analyserede lærebøger. Hvor Meilby i første udgave af *Journalistikkens grundtrin*, som vi så, definerede vinkel som fokus, der definerer de senere udgaver af lærebogsklassikeren forfattet af Schmidt vinkel som påstand. I 4. udgave, der er forfattet i samarbejde med Mørk, lyder det med reference til begrebets journalistiske udviklingshistorie: “I dag dækker begrebet den påstand, journalisten vælger som sit fokus.” (Schmidt & Mørk, 2021, s. 70; cf. Schmidt, 2011, s. 81). Også Hvid, der er en af de lærebogsforfattere, der har beskæftiget sig mest indgående med at beskrive vinkel som

journalistisk arbejdsredskab, fastsætter i sine bøger begrebet i betydningen påstand (Hvid, 2008; Bjerre & Hvid, 2015). I *Forelsket i vinklen* finder vi dette generaliserende udsagn om vinkelbegrebets betydning: "En journalistisk vinkel defineres i de journalistiske lærebøger som den påstand om virkeligheden, som journalisten fremsætter og giver modtageren belæg for." (Bjerre & Hvid, 2015, s. 18). At denne definition faktisk er den aktuelt mest udbredte bekræftes af, at det er denne definition, der optræder i et af de nyeste værker i korpus, lærebogen *Grib Journalistikken* (Bjerre & Kvam, 2020, s. 18 og 27). Det er endvidere denne forståelse af begrebet, der er kanoniseret i *Medie- og Kommunikationsleksikon* i opslaget om vinkel (Schmidt, 2013). Endelig kan denne forståelse også findes i lærebøgerne *Skarpt skåret* (Larsen & Frederiksen, 2014, s. 45), *De levende billeders dramaturgi* (Larsen, 2003, s. 73) og i *Journalistik med omtanke*, hvor Kramhøft ud over at fastsætte vinkel i betydningen synsvinkel også definerer vinkel i betydningen påstand (Kramhøft, 2000, s. 208). Både i forhold til udbredelse, aktualitet og kanonisering har denne definition af vinkelbegrebet altså en særlig prominens.

Denne betydning af vinkelbegrebet udspringer af en argumentationsteoretisk forståelsesramme. Ordene påstand og belæg er danske oversættelser af to af de elementer, der indgår i logikeren Toulmins indflydelsesrige argumentationsmodel, nemlig 'claim' og 'data' (Toulmin, 1958). Flere af lærebøgerne henviser da også til Toulmins argumentmodel og det vokabular, der knytter sig til Jørgensen og Onsbergs (2023) danske oversættelse af modellens elementer – 'påstand', 'belæg', 'hjemmel', 'gendrivelse', 'styrkemærke' og 'rygdækning' – eller mere generelt til argumentationsteoretisk tænkning (Bjerre & Kvam, 2020, s. 25 ff.; Hvid, 2008, s. 89 ff.; Kramhøft, 2000, s. 210 ff.; Larsen, 2003, s. 95; Larsen & Frederiksen, 2014, s. 42; Schmidt & Mørk, 2021, s. 89 ff.).

Denne forståelse af vinkelbegrebet accentuerer, at vinklen skal kunne *dokumenteres*. Schmidt og Mørk (2021, s. 70) fremfører således, at "Hvis researchen viser, at der ikke er belæg for påstanden i vinklen, så må journalisten tilbage til grundresearchen og justere eller starte forfra på formuleringen af vinklen." Hvor de to forudgående definitioner har fokus på, hvor meget og hvorfra journalisten dækker sin historie, der har denne forståelse fokus på, hvad der er dækning for – "vinklen skal holde", som det hedder i den journalistiske sprogbrug (se fx Larsen, 2003, s. 79). Denne forståelse af vinkel betoner dermed centrale journalistiske kompetencer forbundet med grundig research og forventningen om, at journalistiske historier er sande og velunderbyggede.

Det er kendetegnende for denne forståelse af vinkelbegrebet, at vinklen har en sproglig udformning. Vinklen er en sætning, der bliver nedfældet på et skrive- eller vinkelark (Bjerre & Kvam, 2020, kap.

2; Hvid; 2008, s. 68 ff.; Larsen & Frederiksen, 2014, s. 230; Schmidt & Mørk, 2021, s. 46). Først som en provisorisk "arbejdsvinkel", der fungerer som journalistisk styringsredskab i research- og ideudviklingsfasen (Bjerre & Hvid, 2015, s. 18 ff.). Og siden, når journalisten har skaffet belæg for arbejdsvinklen, som historiens udtrykte påstand: "Efter at du har lavet din grundresearch og er sikker på at historien holder og kan komme hjem, så er det allervigtigste at få formuleret din vinkel knivskarpt: en enkel og kontant *påstand* som indeholder nyheden i en klar og præcis formulering." (Larsen, 2003, s. 174). Den sproglige artikulering gør vinklen håndgribelig – påstanden er det, journalisten arbejder ud fra og bearbejder til det punkt, hvor researchen viser, at den holder.

At fastsætte vinkel som påstand synes imidlertid at skabe problemer for den journalistiske sprogbrug. For hvis "påstanden er vinklen", som Hvid (2008, s. 98) fremfører, så forekommer det sprogligt gentagende at tale om "vinklens påstand", en formulering, der går igen i flere af de lærebøger, der abonnerer på påstandsdefinitionen (Bjerre & Kvam, 2020, s. 25; Hvid og Bjerre, 2015, s. 46; Larsen, 2003, s. 157). Her ville det være mere sprogligt præcist og økonomisk bare at tale om påstand. Noget lignende gælder formuleringen "påstanden i vinklen" (Bjerre & Kvam, 2020, s. 150; Schmidt & Mørk, 2021, s. 70). Formuleringerne indikerer, at påstanden er en egenskab ved vinklen, der altså må være noget andet og mere end blot påstanden. Men hvad? Hvad tilføjer ordet vinkel? Dertil kommer, at en historie ofte vil indeholde flere påstande, hvilket gør det svært at opretholde vinkel i den entalsform, som definitionerne ellers lægger op til. Det ser vi fx i denne passage: "Grundmodellen i argumentanalysen er, at journalisten tager de centrale *påstande* i sin vinkel og undersøger, om der er *belæg* for dem" (Schmidt & Mørk, 2021, s. 89, originale kursiveringer).

Også på andre måder forekommer det vanskeligt for lærebogsforfatterne at opretholde en konsekvent sprogbrug, når vinkel forstås som påstand. Flere af de forfattere, der definerer vinklen som historiens påstand, bruger også vinklen i en bredere betydning af, hvad historien "handler om", dvs. dens fokus. Det fremgår fx af denne passage: "Hvis vinklen i en historie handler om studerendes præstationsangst, skal alle kilder tage udgangspunkt i det fokus." (Schmidt & Mørk, 2021, s. 71). Endelig er det betegnende, at opskriften på en vinkelsætning lyder 'jeg vil fortælle', ikke 'jeg vil påstå', som definitionen ellers lægger op til (Bjerre & Kvam, 2020, s. 18; Larsen & Frederiksen, 2014, s. 230; Schmidt & Mørk, 2021, s. 80). Den journalistiske sprogbrug indikerer altså, at påstandsdefinitionen trods dens udbredelse er for snæver til at indfange betydningen af fagtermen vinkel.

Vinkel i betydningen budskab: Det journalisten kommunikerer til modtageren med sin historie

Vinkel i betydningen budskab optræder i to af de analyserede lærebøger. I Tverskov og Tverskovs *Sådan gør journalister* fra 2004 finder læseren – ud over den tidligere omtalte definition af vinkel i betydningen fokus – også denne længere betydningsindkredsning (s. 24):

AT VINKLE og dermed afgrænse historien svarer til at analysere, vurdere, prioritere, sortere og strukturere sit materiale. Journalisten leder efter essensen, budskabet. Finder det udsagn som er dækkende for materialet, og formulerer det enkelt og markant. At finde et materiales hovedbudskab er at lede efter det læseren skal blive opmærksom på.

I Larsens *Skriv lettere end du tror* fra 2018 (s. 34) lyder det kortere: “Budskabet er din vinkel på stoffet. Tekstens essens eller pointe. Budskab og vinkel er det samme.”

Der er flere ligheder mellem denne betydning og påstandsdefinitionen. Vinkel i betydningen budskab har ligesom påstand et sprogligt aftryk. Vinklen er i Tverskov og Tverskovs betydningsindkredsning ovenfor et “udsagn”, og hos Larsen er det en “vinkel-sætning” (s. 10). I lighed med påstandsdefinitionen understreger denne sprogliggørelse vinklen som journalistisk arbejdsredskab: “Vinkel-sætningen er dit værktøj til at tænke med. Det hjælper dig med at gøre dine tanker synlige og formulere dit budskab så klart og præcist som muligt for dig selv.” (Larsen, 2018, s. 35). Ligheden afspejler sig også i de to lærebøgers sprogbrug, hvor ordet påstand synes at optræde synonymt med budskab. Hos Larsen (s. 35) hedder det fx: “Din vinkel er dit budskab eller din påstand om et bestemt emne.” Hos Tverskov og Tverskov (s. 24) lyder det: “Hovedbudskabet er ofte en påstand der kræver en forklaring, en konklusion eller konsekvens.” Og i Bjerre og Kvams *Grib journalistikken* (s. 25): “Hovedbudskabet er vinklens påstand.” Det sproglige overlap bliver yderligere understreget af, at Hvid, der definerer vinkel som påstand, i sit skriveark bruger termerne “hovedbudskab” og “underbudskaber” og ikke – som ellers ville være mere sprogligt konsekvent – hovedpåstand og underpåstande (Hvid, 2008, s. 69). Sprogligt kan der altså spores en tendens i de lærebøger, der indkredser vinkel som enten påstand eller budskab, til at bruge de to ord synonymt. En oplagt forklaring på dette sproglige overlap er, at budskabet ofte har karakter af en påstand. Et udsagn som ‘Det bliver dyrere at være husejer’ er på en gang et budskab og en påstand, der kan søges belæg for.

Forskellen mellem påstand og budskab stikker dog dybere end et sprogligt valg mellem to synonyme begreber. Forskydningen fra påstand til budskab rummer en teoretisk forskydning, der har

praktiske konsekvenser for, hvad journalisten fokuserer på i sit arbejde med vinklen. For hvor termen 'påstand' trækker på argumentationsteori, der udspringer termen 'budskab' af en kommunikationsteoretisk forståelsesramme. Som det hedder i *Medie- og kommunikationsleksikon* under opslaget 'budskab': "Budskab er et af kernebegreberne inden for almen kommunikationsteori og optræder i en lang række kommunikationsmodeller som betegnelse for det, der kommunikeres fra afsender til modtager under kommunikationsprocessen." (Frandsen, 2013).

Med termen budskab sættes modtageren i centrum. Hos Tverskov og Tverskov (s. 22) lyder det, at "Journalisten er i modtagerens tjeneste. Vælger og vinkler og bruger et sprog som passer til målgruppen", der ledsages af opfordringer til at formulere budskabet "på modtagerens betingelser" og være "solidarisk med målgruppen". Hos Larsen afspejler modtagertænkningen sig i opfordringen til at "tage læseren i hånden og vise, at dit budskab er relevant for ham" (s. 109), og i en formulering som: "Jo bedre du kender din læser, jo mere præcist kan du skrive, så det giver mening for ham. Du kan skabe identifikation, så han genkender, forstår og oplever dit budskab." (s. 29; cf. s. 34). Hvor vinkel i betydningen påstand betoner vinklens sandhedsværdi, der betoner budskabsforståelsen vinklens interesseværdi; historien skal ikke bare holde, men også holde modtageren fast. Det er modtageren, der er pejlemærket for, om vinklen giver mening, skaber identifikation, genkendelse, forståelse og oplevelse, som Larsen fremhæver. Det er også modtagertænkningen, der giver anledning til tekstinterne anbefalinger om at formulere og placere budskabet tydeligt og tidligt. Larsen (s. 34) pointerer, at "din tekst bliver nemmere at læse og forstå, jo skarpere dit budskab er vinklet"; og om overskriften, manchetten og indledningen lyder det (s. 106), at: "Alle tre peger ind i vinklen, så budskabet er tydeligt."³

Som med de tre andre definitioner peger denne forståelse af begrebet vinkel på en central facet af det journalistiske håndværk. Det er en central journalistisk kompetence at kunne formulere et budskab, der skaber sammenhæng – både udadtil mellem historien og modtagerens horisont og indadtil i det journalistiske produkt fra indledning til afslutning. 'Hvad er budskabet?' kan oversættes til 'Hvad skal modtageren tage med sig?', eller 'Hvad kan modtageren bruge historien til?'. Dermed accentueres journalistens rolle som en formidler og fortolker, der har et fagligt blik for *relevans*.

Budskabsforståelsens indlejrede modtagertænkning er en styrke ved denne definition. Man kan således forestille sig, at det netop er denne modtagertænkning, som ikke ligger i påstandsbegrebet, der ansporer fortalere for påstandsbetydningen til at veksle mellem ordene påstand og budskab. Sagt anderledes: Når Hvid i sit vinkelark

benytter begreberne “hovedbudskab” og “underbudskaber” i stedet for hovedpåstand og underpåstande, så er det måske for at sikre den journalistiske opmærksomhed på modtageren, så vinklen ikke bare beviser et forhold i virkeligheden, men også overbeviser læseren om, at det er vigtigt.

Budskabsbetydningen rammes imidlertid af nogle af de samme sproglige problemer, som rammer påstandsdefinitionen. Det afspejler sig i den sætning, som blev citeret ovenfor: “Og din tekst bliver nemmere at læse og forstå, jo skarpere dit budskab er vinklet.” (Larsen, 2018, s. 34). Her er vinklen ikke identisk med budskabet, men betegner en egenskab ved budskabet, der “er vinklet”. Det rejser spørgsmålet, hvad vinklen så er, hvis den ikke, som Larsens begrebsdefinition lægger op til, er det “samme som” budskabet? Tilsvarende gælder det, at det sammensatte substantiv “vinkelbudskab” afspejler den samme form for sproglig gentagelse, som vi så i forbindelse med påstandsbetydningen (Larsen, 2018, s. 124). Også her bliver det uklart, hvad ordet vinkel bidrager med i forhold til den teoretisk set mere præcise term budskab. Ordet vinkel forekommer at være en unødvendig sproglig omvej, når man slet og ret kunne tale om tekstens budskab. Endelig er ordsammensætningerne “hovedbudskab” og “underbudskaber” udtryk for, at budskab både kan referere til tekstens overordnede budskab og budskaber, der optræder mere lokalt i teksten og fx styrer et afsnits fokus. Det ser vi i denne anbefaling: “Da netlæsere i endnu højere grad end avislæsere skimmer, kan det være en god ide at lade den første sætning i hvert afsnit indeholde budskabet for det tekststykke.” (Tverskov & Tverskov, 2004, s. 41). Den sproglige variation rummer en betydningsudvidelse, der dels afstedkommer sproglig flertydighed, dels kolliderer med det journalistiske credo om én historie, én vinkel.

De fire definitioner opsummeret: Forskellige forståelsesrammer og styrker

Den begrebsanalytiske kortlægning har vist, at der ikke er nogen betydningsmæssig fællesnævner, når journalister bruger udtryk som *skarpvinkling*, *den danske vinkel*, *vinkelsætning* og *vinkelbudskab*. De forskellige udtryk kan føres tilbage til forskellige definitioner af vinkelbegrebet som en journalistisk fagterm, der kan betyde henholdsvis fokus, synsvinkel, påstand og budskab. Definitionerne repræsenterer forskellige forståelsesrammer, der hver især indfanger centrale opmærksomhedspunkter i det praktiske journalistfaglige arbejde med at vinkle en historie, der ideelt set både er *afgrænset*, *upartisk*, *dokumenteret* og *relevant*.

Analysen har også vist, at fokus- og synsvinkelforståelsen, der repræsenterer de tidligste betydningshistoriske lag i det journalistiske vinkelbegrebs historie, har det til fælles, at de kan føres tilbage til

etablerede ordbogsbetydninger. Det synes at gøre dem til de sprogligt mest gnidningsfri løsninger. I påstands- og budskabsforståelsen er begrebets oprindelige sproglige udgangspunkt forladt, og vinkelbegrebet er oversat til begreber hentet fra henholdsvis argumentations- og kommunikationsteori. Denne oversættelse resulterer flere steder i gentagelse og dobbelttydighed i den journalistiske sprogbrug. Oversættelsen af vinkelbegrebet til påstand eller budskab har omvendt den faglige styrke, at vinklen får et sprogligt aftryk i form af en vinkelsætning, der gør det tydeligt, hvordan vinklen fungerer som et konkret journalistisk arbejdsredskab.

De fire definitioner og deres repræsentanter kan opsummeres således:

	Fokus	Synsvinkel	Påstand	Budskab
Forståelsesramme	Geometrisk	Perspektivisk	Argumentations-teoretisk	Kommunikations-teoretisk
Journalistfagligt fokus i det praktiske arbejde med at vinkle en historie	Er vinklen afgrænset?	Er vinklen upartisk?	Er vinklen dokumenteret?	Er vinklen relevant?
Repræsentanter for definitionen	Bjerg (2009) Bjerg (2015) Meilby (1996) Tverskov & Tverskov (2004)	Kramhøft (2000)	Bjerre & Hvid (2015) Bjerre & Kvam (2020) Hvid (2008) Kramhøft (2000) Larsen (2003) Larsen & Frederiksen (2014) Schmidt (2011) Schmidt & Mørk (2021)	Larsen (2018) Tverskov & Tverskov (2004)

Tabel 1: De fire definitioner af vinkelbegrebet, der optræder i 30 nyere danske journalistiske lærebøger.

Selv om analysen ikke har haft et diakront sigte, tegner der sig alligevel nogle forskelle i forståelsen og brugen af begrebet mellem de tidlige og de senere lærebøger. Det er tydeligt, at de senere værker er mere eksplicit definerende og diskuterende i deres forståelse af vinkelbegrebet end de tidlige værker. Det er således sigende for begrebets journalistiske udviklingshistorie, at der i to af de tidlige værker, Tverskov og Tverskovs *Sådan gør journalister* fra 2004 og Kramhøfts *Journalistik med omtanke* fra 2000, optræder flere forskellige definitioner af begrebet. Analysen afslører dog, at også de senere lærebogsforfattere – trods deres begrebsafklarende bestræbelser – har svært ved at opretholde en entydig sprogbrug omkring vinkelbegrebet.

Diskussion: Problematisk fagterm eller produktivt sprogspil?

Spørgsmålet er nu, hvordan man fra journalistisk hold mere normativt skal forholde sig til den deskriptive påvisning af vinkelbegrebets flertydighed? Her er der umiddelbart to veje at gå: At forsøge at bekæmpe begrebets flertydighed, eller at omfavne den.

Det er umiddelbart fristende at problematisere vinkelbegrebets flertydighed ud fra en betragtning om, at "Det er ikke sproglig variation, men konsekvens, præcision og gentagelse der er vigtigt for den der skal lære nyt." (Jørgensen & Rienecker, 2019, s. 130). Det taler for, at man fra journalistisk hold kanoniserer én af de fire betydninger af vinkelbegrebet og arbejder for at bruge begrebet konsekvent i denne ene betydning – sådan som det allerede er forsøgt med påstands betydningen (Schmidt, 2013).

Denne vej risikerer imidlertid at skabe flere problemer, end den løser. Som analysen viser, er det svært for lærebogsforfatterne at opretholde en konsekvent sprogbrug, hvor de kun opererer med vinkelbegrebet i én af de fire betydninger. Det gælder også de lærebogsforfattere, der er mest tydelige fortalere for den kanoniserede påstandsdefinition. Analysen peger dermed på, at ingen af de fire definitioner indfanger den alsidighed, der kendetegner de journalistiske lærebogsforfatters faktiske sprogbrug. En løsning, hvor man reducerer begrebets betydningsrigdom, vil derfor ikke indlemme den studerende i det sproglige fællesskab, eftersom den tilstræbte entydighed ikke vil modsvare den mangfoldige brug af begrebet, som man ud fra analysen kan forvente, at den studerende vil erfare i mødet med fagets undervisere og udøvere. For hvis den professionelle journalistiske socialisering, som Gravngaard og Rimestad (2015, s. 119) påpeger, indebærer "at tænke med og inden for de begreber, kollegerne anvender, og at tale på bestemte måder", så nytter det ikke, at den studerende kun kender én betydning af begrebet vinkel. For at kunne tale fagsproget må den studerende have kendskab til de forskellige måder, vinkelbegrebet defineres og bruges på. Ligesom man først med rette kan hævde at være flydende på et fremmedsprog, når man mestrer synonymerne, må man for at forstå vinkelbegrebets fulde fagterminologiske betydning være fortrolig med dets flertydighed.

Et andet problem med at bekæmpe vinkelbegrebets flertydighed er, at man risikerer at overse væsentlige aspekter af den journalistiske vinklingspraksis. Som analysen har vist, indfanger hver af de fire betydninger centrale faglige opmærksomhedspunkter i det praktiske arbejde med at vinkle en historie. Indsnævrer man begrebets betydningsmuligheder, risikerer man dermed at indsnævre det praktiske journalistiske refleksionsrum og tabe vigtige vinklingsaktiviteter af syne.

At vælge én af de fire definitioner forekommer dermed unødvendigt begrænsende. Jeg skal derfor argumentere for det produktive i at forfølge den anden vej, hvor man omfavner vinkelbegrebets flertydighed. Det sker med den dobbelte begrundelse, at begrebets betydningforskelle på én gang afspejler nuancerne i den journalistiske sprogbrug og alsidigheden i den journalistiske vinklingspraksis. Fastholdelsen af begrebets flertydighed bliver med andre ord en indgang til at forstå vinkling som et flersidigt fagligt fænomen.

Jeg henter støtte for at vælge flertydighedens vej i Wittgensteins sene sprogfilosofiske værk *Filosofiske undersøgelser*, hvor han introducerer begrebet *sprogspil* (Wittgenstein, 1971, § 7). Wittgensteins sprogspilsteori hviler på en sprogfilosofisk præmis om, at ords betydning er bestemt af deres praktiske brug. Sprogbrugen er derfor nøglen til at forstå et ords betydning, mens en definition højst kan tjene som et eksempel på ordets brug og betydning. Forfølger vi den tanke, er de fire definitioner af vinkelbegrebet ikke gensidigt udelukkende, men forskellige eksempler på, hvordan begrebet anvendes i det journalistiske sprogspil. De er, hvad Wittgenstein kalder, “*træk i sprogspillet*” (§ 22). Sprogspilsteorien tillader os altså at operere med en pluralistisk forståelse af vinkelbegrebet, hvor de fire definitioner er *betydningsmuligheder*, der hver for sig repræsenterer et brugbart svar på, hvad en vinkel er. De indgår i en familie af betydning med indbyrdes “familieligheder” (§ 67) og forskelle, som til sammen indfanger begrebets journalistiske smidighed og betydningsrigdom.⁴

En særlig styrke ved sprogspilstilgangen i en journalistisk kontekst er, at den betoner sprogets forankring i praksis. Som Wittgenstein (§ 23) skriver: “Ordet ‘sprogspil’ skal her fremhæve, at det at tale et sprog er en del af en aktivitet eller livsform.” At fokusere på sprogbrug er altså ensbetydende med at fokusere på *sprog i brug* – på de aktiviteter, hvormed sproget er “sammenvævet” (§ 7). At ordet ‘vinkel’ bliver brugt i forskellige betydninger indikerer dermed, at ordet er *brugbart* i forbindelse med forskellige aktiviteter. I en sprogspilsoptik er de fire betydninger forskellige måder at beskrive, hvad man *gør*, når man vinkler som journalist: Man vælger et fokus, fastlægger en synsvinkel, dokumenterer en påstand, og kommunikerer et budskab til modtageren. Hvis vinkelbegrebet skal kunne rumme *alt* det, man *gør*, når man som journalist vinkler en historie, må det nødvendigvis være flertydigt.

Sprogspilsteorien tjener altså ikke alene som en mulig forklaring på vinkelbegrebets flertydighed, idet det bliver klart, at flerheden af betydninger afspejler flerheden af vinklingsaktiviteter. Den anviser også en farbar vej til at omfavne flertydigheden, idet hver af de fire betydninger udpeger et fagligt opmærksomhedspunkt i arbejdet med at vinkle en journalistisk historie. Med afsæt i sprogspilsteorien

bliver det dermed muligt at opstille en model for det journalistiske vinkelsprogspil, der integrerer vinkelbegrebets forskellige betydninger og brug. Modellen viser, hvordan vinkelbegrebet bruges i fire forskellige betydninger, der hver for sig anviser en aktivitet og faglig refleksion i arbejdet med at vinkle en historie:

Figur 2: Betydninger og brug af fagtermen vinkel i det journalistiske vinkelsprogspil.

I modellen anviser hver af de fire betydninger et journalistisk refleksionsrum, der sætter journalisten i stand til at arbejde systematisk med forskellige aspekter af vinkling. Hvert af de fire refleksionsrum er styret af en norm for journalistisk troværdighed og god formidling: Afgrænsning, upartiskhed, dokumentation og relevans. Hvert refleksionsrum udgør dermed et begrænset mulighedsrum i arbejdet med at vinkle en historie.

Et eksempel kan måske tjene til at klargøre modellens praktiske anvendende potentiale. Lad os forestille os en journalist, der skal producere en historie om de aktuelle udfordringer på fødegangene på danske hospitaler. Det systematiske arbejde med at vinkle historien vil indbefatte en række reflekterede valg fra journalistens side. Journalisten skal vælge et *fokus*: Skal hun vinkle historien på en enkelt fødegang, der kommer til at repræsentere situationen på de danske fødegange mere generelt, eller skal hun dække de danske fødegange mere bredt? Hvilke årsager (fx mere komplekse fødsler og personalemangel), effekter (fx stress, sygemeldinger og opsigelser), og mulige løsninger på problemerne (fx mulighed for at fastholde ældre jordemødre på afdelingerne, højere lønninger eller ændrede arbejdsforhold) ser journalisten som de væsentligste at formidle? Journalisten skal også fastlægge historiens *synsvinkel*: Skal historien fortælles fra den fødendes, jordemoderens, lederens eller

politikerens synsvinkel? Og hvis journalisten beslutter at fortælle historien fra en jordemoders synsvinkel, skal det da være en praktiserende jordemoder, en jordemoder, der er gået på nedsat tid, eller en jordemoder, der har valgt at opsiges sin stilling i hospitalsverden og har fået ansættelse på en privat klinik? Undervejs i processen formulerer journalisten en konkret *påstand*. Det kan fx være en påstand om, at flere jordemødre søger mod private klinikker, at forholdene på fødegangene resulterer i et højt antal sygdomsmeldinger, eller at de fødende på danske hospitaler føler sig svigtet. Endelig vil journalisten skulle overveje, hvad der er et relevant *budskab*. Hvad vil mediets modtagere kunne relatere til og interessere sig for? Et budskab om politisk svigt?, om et arbejdsmarked i forandring?, om et velfærdssamfund, hvor centrale velfærdsydelse bliver undermineret?, eller om udsigten til en ubehagelig fødselsoplevelse? Alle valgene træffes med blik for mediets særlige profil og målgruppe. Det er således ikke tilfældigt, at man i Berlingskes Business-sektion finder en økonomisk vinklet historie “Analyse: Jordemødrenes løn halter efter sygeplejerskerne” (Kehlet, 2022, s. 4), mens man i Information finder en historie vinklet på jordemødrenes arbejdsbelastning “Undersøgelse: To ud af tre jordemødre har overvejet at forlade deres stillinger på fødegangene” (Høj, 2021, s. 7), og i B.T. finder en historie skrevet ud fra en enkelt jordemoders synsvinkel “Jordemoder mødte ind som den eneste” (Lauritzen, 2021, s. 7).

Når det er vigtigt at holde fast i begrebets betydningsmuligheder, er det altså fordi, de beskriver forskellige aktiviteter, der hver for sig og tilsammen sikrer, at vinklen er resultatet af en systematisk, alsidig og reflekteret vinklingsproces. Hvornår, hvordan og hvor meget de forskellige betydninger bringes ‘i spil’ vil variere fra historie til historie. Nogle gange vil synsvinklen være givet, andre gange vil journalisten have en bestemt påstand, hun ønsker at efterprøve, og atter andre gange vil journalisten opleve at skulle flere gange rundt i modellen, når researchen viser, at en arbejdsvinkel ikke lever op til en bestemt journalistisk norm. Nogle betydninger af vinkelbegrebet forekommer endvidere særligt relevante i forhold til bestemte genrer. Fx forekommer det umiddelbart mere oplagt at arbejde med historiens påstand i relation til nyhedsjournalistik end i relation til fortællende journalistik, hvor overvejelser over historiens bærende synsvinkel typisk vil være mere fremtrædende. Men skal nøglebegrebet vinkel fungere som en sproglig nøgle til journalistfaget, der sætter den studerende i stand til at tænke og tale fagligt kvalificeret om vinkling, må fagtermen omfatte hele sprogspillet, alle betydningerne og alle aktiviteterne. Et bud på en produktiv definition af vinkelbegrebet, der indfanger alsidigheden i den journalistiske sprogbrug og vinklingspraksis, kunne lyde:

Vinklen er resultatet af en proces, hvor journalisten systematisk vælger et fokus, fastlægger en synsvinkel, begrundet en påstand og formidler et budskab til en modtager.

Afrunding: En vinkel på journalistfaget

Når redaktøren eller underviseren spørger: “Hvad er vinklen?”, forventer hun et entydigt svar. Én historie, én vinkel. Men når vinklen som begreb selv er historien, bliver svaret flertydigt. Vinkelbegrebet har vist sig at være en flydende fagterm, hvis flertydighed afspejler sig i, at betydningen bliver fastsat forskelligt på tværs af lærebøger, og i at det kan være vanskeligt for den enkelte lærebogsforfatter at fastholde begrebet i én betydning.

I begrebets flertydighed er der spor af en større fortælling om journalistikkens rejse fra et håndværksfag præget af tavs viden til et universitetsfag, hvor der er et udtalt krav om klart definerede fagtermer. Som det lyder i en lærebogsklassiker om vidensproduktion i samfundsvidenskabernes: “Begrebsdannelse er en central aktivitet i udviklingen af et professionelt videnskabeligt sprog.” (Andersen, 2019, s. 109). Men som analysen viser, er vinkelbegrebet ikke som udgangspunkt et veldefineret teoretisk begreb, men snarere en samlebetegnelse for en række praktiske journalistiske aktiviteter. Begrebsanalysen peger på et “pædagogisk dilemma” (Jensen, 2013, s. 167), der kan opstå, når man prøver at finde sine faglige ben mellem journalistisk håndværkstradition og akademisk præcision. Det kan populært sagt være svært at tilfredsstille både professionens og professorens krav. Her er der en faglig udfordring i at undgå, at man i bestræbelsen på at etablere sin position som et universitetsfag med veldefinerede teoretiske begreber bevæger sig for langt væk fra fagets praktiske udgangspunkt. For journalistiske begreber, der som vinkelbegrebet er født ud af en praktisk brugskontekst, ligger der en væsentlig opgave i at fastholde koblingen mellem fagbegreb og praktisk greb.

Sprogspilstankegangen anviser en mulig vej til at bygge bro mellem teori og praksis. Inden for rammerne af Wittgensteins sprogspilsteori vil sproglig flertydighed i mange tilfælde kunne forklares og forsvares som noget produktivt med henvisning til fagets alsidige praktiske aktiviteter. At fastholde betydningsrigdommen kan dermed ses som en fagpolitisk handling, der søger at fastholde fagets praktiske forankring i dets teoretiske konsolidering.

NOTER

¹ Som de eneste i de analyserede lærebøger skelner Mørk og Schmidt mellem vinkel og vinkling. Det sker i den senest opdaterede udgave af *Journalistikkens grundtrin* fra 2021, hvor 'vinkel' bestemmes som "Journalistens valgte fokus: Jeg vil fortælle, at ...", mens 'vinkling' bestemmes som "Den arbejdsproces, der fører frem til, at man kan udvælge sit fokus, det vil sige vinkle sin historie." (Schmidt & Mørk, 2021, s. 70).

² Vinkel i betydningen synsvinkel forekommer at minde om det engelske 'angle', der i *Keywords in News and Journalism Studies* forklares som: "the chosen perspective, emphasis, bias and focus from which a news item is told" (Zelizer & Allan, 2010, s. 6).

³ Denne mere tekstinterne forståelse af budskab trækker vinkelbegrebet i retning af det engelske ord "lead", der er i *Keywords in News and Journalism Studies* forklares som: "a news story's initial sentence or paragraph that summarizes its main point" (Zelizer & Allan, 2010, s. 67).

⁴ Ideen om at betragte det journalistiske vinkelbegreb som et familiehedsbegreb er inspireret af Gabrielsen (2008, s. 76 ff.), der efter at have kortlagt diversiteten i det antikke retoriske argumentations- og vinklingsbegreb, topik, argumenterer for, at det må forstås som et familiehedsbegreb.

REFERENCER

- Andersen, I. (2019). Den skinbarlige virkelighed. Vidensproduktion i samfundsvidenskabernes (6. udgave). Samfundslitteratur.
- Bjerg, L. (2009). Den gode journalist: Etik, værdier og kvalitet i journalistik. Ajour.
- Bjerg, L. (2015). Som man spørger ... Det journalistiske interview (2. udgave). Samfundslitteratur.
- Bjerre, M. & Kvam, H. (2020). Grib Journalistikken. DJØF Forlag.
- Bjerre, M. & Hvid, M. (2015). Forelsket i vinklen: Om fikseringsfejl hos journalister. Ajour.
- Brennen, B. (2000). What the Hacks Say. The Ideological Prism of U.S. Journalism Texts. *Journalism*, 1(1), 106-113.
- Entman, R. M. (2015). Framing: Til afklaring af et spredt paradigme. Oversat af Stig Hjarvard. *Mediekultur*, 58, 115-123.
- Frandsen, F. (2013). Budskab. I G. Agger, N. Nørgaard Kristensen, P. Jauert & K. Schrøder (red.), *Medie- og kommunikationsleksikon* (www.medieogkommunikationsleksikon.dk). Samfundslitteratur.
- Frederiksen, K. (2012). Alene med et kamera: Videojournalistens virkelighed (4. udgave). Ajour.

- Gabrielsen, J. (2008). Topik: Ekskursioner i retorikkens toposlære. Retorikforlaget.
- Gravengaard, G. (2010). Journalistik i praksis: Valg og fravalg af nyhedsider. Samfundslitteratur.
- Gravengaard, G. & Rimestad, L. (2015). Journalist i praktik. Samfundslitteratur.
- Gravengaard, G. & Rimestad, L. (2016). 'Is this a good news story?' Developing Professional Competence in the Newsroom. I J. F. Hovden, G. Nygren & H. Zilliacus-Tikkanen (red.), *Becoming a Journalist: Journalism education in the Nordic countries* (s. 289-305). Nordicom.
- Hvid, M. (2008). Skriv! – Gode tekster er lette at skrive. Ajour.
- Høj, E. (2021, 19. februar). Undersøgelse: To ud af tre jordemødre har overvejet at forlade deres stillinger på fødegangene. Information, Sektion 1.
- Isager, C. (2015). Haderen, elskereren og læseren: Holdning, underholdning og pædagogisk potentiale i essayistisk skrivelitteratur. *Journalistica*, (1), 4-23.
- Jensen, L. B. (2013). Den journalistiske automatskrift – når sproglige normer bliver til sproglige dogmer. *Journalistica*, 7(1), 141-171.
- Jønch-Clausen, H., & Lyngbye, L. (2007). Hvad er fairness? *Journalistica*, 2(5), 91-108.
- Jørgensen, C. & Onsberg, M. (2023). Praktisk argumentation (4. udgave). Nyt Teknisk Forlag.
- Jørgensen, P. S. & Rienecker, L. (2019). Skriv lærebøger. Samfundslitteratur.
- Kehlet, K. (2022, 22. november). Analyse: Jordemødrenes løn halter efter sygeplejerskerne. Berlingske, Sektion 2 (Business).
- Kinch-Jensen, A. (2001). Forankring fryder: Journalistisk fortælle teknik. DR Multimedie og Ajour.
- Kramhøft, P. (2000). Journalistik med omtanke: Arbejdsmetoder i udredende og analytisk journalistik. Ajour.
- Larsen, M. (2018). Skriv lettere end du tror: Tænk. Skriv. Rediger. Ajour.
- Larsen, P. H. (2003). De levende billeders dramaturgi. Bind 2: TV. DR.
- Larsen, R. S. & Frederiksen, K. (2014). Skarpt skåret – sådan fortæller du en tv-historie. Ajour.
- Lauritzen, F. W. (2021, 27. september). Jordemoder mødte ind som den eneste. B.T., Sektion 1.
- Mari, W. (2014) 'Bright and Inviolable': Editorial-Business Divides in Early Twentieth-Century Journalism Textbooks. *American Journalism*, 31(3), 378-399.
- Mari, W. (2015). An enduring ethos: Journalism textbooks and public service. *Journalism Practice*, 9(5), 687-703.

- May, G. M. (2020). Fra tårn til torv: Journalistens rolle i den involverende og konstruktive journalistik. Syddansk Universitetsforlag.
- Meilby, M. (1996). Journalistikkens grundtrin: Fra ide til artikel. Ajour.
- Mogensen, K. (2000). Arven: Journalistikkens traditioner, normer og begreber. Roskilde Universitetsforlag.
- Mouritsen, P. (2006). I folkets tjeneste: Public service som omstridt begreb. *Journalistica*, 1(3), 65-85.
- Parks, P. (2019a). Textbook News Values: Stable Concepts, Changing Choices. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 96(3), 784-810.
- Parks, P. (2019b). Naturalizing negativity: how journalism textbooks justify crime, conflict, and "bad" news. *Critical Studies in Media Communication*, 36(1), 75-91.
- Poulsen, H. (2013). Journalistik for tiden: Nyhedstekster i undervisningen. Samfundslitteratur.
- Schmidt, S. (2013). Vinkel. I G. Agger, N. Nørgaard Kristensen, P. Jauert & K. Schrøder (red.), *Medie- og kommunikationsleksikon* (www.medieogkommunikationsleksikon.dk). Samfundslitteratur.
- Schmidt, S. (2011). Journalistikkens grundtrin II: Roller. Krav. Metoder. Ajour.
- Schmidt, S. & Mørk, M. (2021). Journalistikkens grundtrin: Roller, krav, metoder (4. udgave). Ajour.
- Schultz, I. (2007). The journalistic gut feeling: Journalistic doxa, news habitus and orthodox news values. *Journalism Practice*, 1(2), 190-207.
- Lothuis, R. (2010). Framing og politiske partier: Kan den rette indpakning gøre politiske forslag mere spiselige? *Politica*, 42(3), 345-360.
- Steensen, S. (2011). The Featurization of Journalism. *Nordicom Review*, 32(2), 49-61.
- Steiner, L. 1992. Construction of Gender in Newsreporting Textbooks, 1890-1990. *Journalism Monographs*, 135, 1-48.
- Sumpter, R. S. (2009). Core Knowledge. *Journalism History*, 35(1), 42-51.
- Svith, F. (2010). Journalistikkens forklaringer – som praksis, begreb og genre. *Journalistica*, 1, 110-141.
- Thorsen, N. (2008). Klangen af et menneske: Om at spørge godt, lytte rigtigt og finde sit eget sprog (2. udgave). Ajour.
- Toulmin, S. E. (1958). *The Uses of Argument*. Cambridge University Press.
- Tverskov, E. & Tverskov, K. (2004). *Sådan gør journalister: Håndbog for alle andre*. Ajour.

- Zelizer, B. & Allan, S. (2010). *Keywords in News and Journalism Studies*. McGraw-Hill Education.
- Vinkel (u.å.) *Den Danske Ordbog*. Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=vinkel>
- Wien, C. (2005). Defining objectivity within journalism: an overview. *Nordicom Review*, 26(2), 3-15.
- Willig, I. (2011). *Bag nyhederne: Værdier, idealer og praksis* (2. udgave). Samfundslitteratur.
- Wittgenstein, L. (1971). *Filosofiske undersøgelser*. Med forord af Peter Seeberg. Gyldendals Bogklubber.

CHRISTINA PONTOPPIDAN

Postdoc

Journalistik

Syddansk Universitet

cpon@journalism.sdu.dk